

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum V. Decretalium, Per Quadraginta, Et Unum Titulos Distributum,
In quo agitur De Judicio criminali, exponendo primùm actiones in eo
judicio instituendas, & suscipiendas, ...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1709

Quæstio XX. In Titulum XX. De Crimine Falsi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73064](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73064)

QUÆSTIO XX. IN TITULUM XX. DE CRIMINE FALSI.

1083

Uamvis falsum interdum sumatur pro injusto s. *præterea* Instit. Quibus modis jus. &c. proprie tamen est, quod veritate caret. Sic rescriptum, falsum dicitur, quod non emanavit à Papa, & tamen apparet emanasse, c. *sua nobis*, de offic. Vicarii, sic falsus Tutor verè dicitur, qui Tutor non est, & falsum testamentum, quod testamentum non est L. *Paulus* ff. de V. S. Ceterum Crimen Falsi est veritatis immutatio, vel perversio, facta dolo, seu animo pravo in alterius fraudem, sic, ut alteri noceat, vel nocere possit. Hinc ad crimen falsi, prout agitur de illo, h. t. tria requiruntur. Primum est *dolus* per L. 27. C. h. t. ibi: *cum non nisi dolo falsum continentur, crimini subjugentur*. Non sufficit autem dolus *presumptus*, sed requiritur *probatas*; potius enim errore factum presumatur, quàm animo decipiendi, uti presumit ipse Imperator L. 5. C. de his, qui sibi adscribunt in testamento, ibi: *pæna legis Cornelia tibi remittitur, in quam credo, te magis errore, quam malitiâ incurrisse*. Secundò requiritur, veritatis immutatio; quod non contingit quocunque mendacio, aut dicto falso ex mero errore; sed ex dolo, ut colligitur ex L. 23. ff. ad L. Cornel. de falsis, ut si quis, errans in computu rationum, dicat, summam esse centum, cum in re sit minus. Tertio requiritur, ut per huiusmodi dolosam veritatis perversionem damnum tertio inferatur; quod intellige, ut censetur *Falsarius quoad pœnam ordinariam*, cum ad hanc regulariter non sufficiat solus conatus; hic enim in pœnis mitius punitur, nisi ob atrocitatem criminis expressè lex statueret etiam *conatus* pœnam ordinariam.

1084

Crimen falsi, præcipuè quatuor modis committitur. 1. *dicto*, seu verbo, ut si testis falsum deponat in iudicio, vel Iudex iniquam sententiam ferat. 2. *Scripto*, seu scripturâ, ut si quis falsas literas, vel instrumentum conficiat. 3. *Re*, vel *facto*,

ut si quis falsam monetam cudat, falsas menuras, vel falsa pondera faciat, aut falsum partum supponat. 4. *Usu*, vel potius abusu, ut si quis falsis probationibus utatur. Crimen falsi est crimen *publicum*, ita, ut quilibet de populo illud accusare possit; Nam puniri hoc crimen in foro Ecclesiastico; & puniri etiam posse in foro seculari colligitur ex c. *ad Falsariorum* 7. h. t. ibi: *statuentes, ut Clerici, qui falsarii fuerint deprebenti, omnibus beneficiis Ecclesiasticis perpetuò sint privati, ita, quod qui per se falsitatis vitium exercuerit, postquam per Ecclesiasticum Iudicem fuerint degradati, seculari potestati tradantur, secundum constitutiones legitimas puniendi; per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitime puniantur*. Est etiam crimen *exceptum*, & in remissione, ac dispositione generali non comprehensum. Unde Falsarius est, qui crimine falsi tenetur c. *ad Falsariorum* 7. de crimine falsi.

ARTICULUS I.

Qualiter falsum committant testes, Iudices, Advocati, &c.

R Esp. quòd *Testis*, in iudicio deponens falsum, seu dolo malo pervertens veritatem, sit falsarius, & committat crimen falsi. Sic Julius Clarus l. 5. sent. §. *falsum*. n. 5. L. *qui falso*, ff. de Testibus c. *Falsidicus* 1. h. t. Item *occultans veritatem*, aut *verum taceo suppressens*, si iuravit se veritatem dicturum super certo articulo, & legitime interrogatus tacuit: secus est, si simpliciter iuravit, se ad interrogata responsurum; quia si non interrogetur de aliquo puncto, & circa illud solum veritatem taceat, non committit crimen falsi; quia vi iuramenti plus non tenetur, quàm ad interrogata respondere. Idem dic de illo, qui subornat dono, vel pretio testem, ut in iudicio falsum deponat; vel scienter in iudicio falsum testem producat, vel falsi testis dicto utitur. Sic Clarus cit. n. 2. & 4. In idem crimen falsi incidit testis, qui

in sua depositione dicit. *Se non ricordari de illo, de quo reverà recordatur, vel saltem potest ac debet verisimiliter recordari*: secus si probabiliter non recordetur; quia probabilis oblivio testem à falso excusat; Farinacius in praxi criminali p. 2. tract. de Testibus q. 67. n. 224. qui in sequentibus docet, eodem falsi crimine teneri testem, qui deponit obscure, versute, vel per malitiam eo fine, ut ejus depositio producenti non profit.

1086 Præterea notandum, crimen falsi committi etiam à Judice, qui pecunia corruptus, verbo seu dicto, vel aliàs dolo malo contra leges, vel constitutiones sententiam tulit, L. 1. §. *Sed etsi iudex* ff. ad leges Cornel. de falsis, ibi: *Et qui iudicem corruerit, corrumpendumvè curaverit; Sed etsi iudex constitutiones Principum neglexerit, punitur*, id, quod etiam procedit de Advocato, qui parti adversa causam prodit; talis enim, ut falsarius punitur. L. 1. §. 1. ff. eodem. Idem est, si quis in Judicio causas partium referens, addat falsum, vel demat verum ad causæ meritum pertinens. Sic enim reverà pervertit veritatem.

1087 Poenà falsi eum esse plectendum, qui testimonii dicendi causà accipit pecuniam, & verum dixit, affirmant apud Pirhing, Mynsingerus, & Harprechtius ex L. 1. §. *Sed etsi quis* ff. ad legem Corneliam, de fals. quia *venale testimonium, non est testimonium veritatis*, ut dicitur c. *Nolite*, 11. q. 3. & c. *fin.* 14. q. 5. Sed contrarium videtur verius; quia talis non pervertit veritatem; ideo solum arbitrio Judicis coercendus est. Nam *falsitas nemini nociva, non punitur poenà ordinariâ*, ut docet Barbosa, in c. 1. de crimine falsi n. 5.

1088 Præter hæc not. Falsarius annumerari eum, qui falsas testificationes faciendas, vel falsa inspicienda, dolo malo conceperit; item, qui ob instituendam advocatorem, testimoniove, pecuniam acceperit, pactusque fecerit, vel societatem coierit ad obligationem innocentium; & L. 20. ff. h. t. qui ad litem instruendam advocatorem, testibus, pecuniam acceperit, obligationem, vel pactorem fecerunt, societatem inierunt, ut aliquid eorum fieret, caverunt. Ubi notat Haunoldus Tom. 6. de Just. tr. 2. n. 180. in hoc casu non requiri, ut effectus, hoc est, alterius damnum sequatur. Et ideo, si ex falso testimonio aliquis ad mortem damnaretur, falsarius

Tom. V.

ut proditor, & homicida puniretur per L. 1. §. 1. ff. ad L. Cornel. de ficariis, ibi: *qui-ve falsum testimonium dolo malo dixerit, quo quis publico iudicio rei capitalis damnaretur.*

Pœna hujus delicti, spectato jure civili 1089 li, in Ordin. criminali Carolina, relinquatur arbitrio Judicis, & iudicio prudentum consulendorum pro diversitate, & gravitate delicti. Sic Haunold cit. n. 178. quod etiam tenent Clarus. §. *Falsus* n. 32. Farinac. in praxi crimin. p. 6. l. 5. tit. 16. q. 16. volentes, si crimen in iudicio commissum sit, præsertim circa acta causæ, perdi causam. Quamvis autem in cit. Carolin. a. 112. & seqq. fiat aliqua specificatio poenæ, cum dicitur *falsarium relegandum, vel virgis cadendum*, vel aliâ poenâ simili, pro qualitate delicti; ea tamen specificatio non est ultimata. Et tamen in jure communi cit. L. 1. §. *fin.* dicatur: *pœna falsi, vel quasi falsi, est deportatio, & omnium bonorum publicatio; & si servus aliquid eorum admiserit, ultimum supplicium*: deportatio tamen hodie non est in usu sed bannum, seu relegatio; & publicatio bonorum correctæ est in Authent. *Bona*, de bonis præscriptis, quamvis quandoque possit extendi ad manûs amputationem jure Novellarum, vel etiam ultimum supplicium, per L. 22. C. h. t. ibi: *supplicio capitali, si id exigat magnitudo commissi, vel deportatione ei imminente.*

ARTICULUS II.

De crimine falsi circa literas Apostolicas.

1090 Cùm circa rescripta, seu literas Apostolicas plurimæ fraudes, & falsitates, seu deceptiones contingant, plura in puncto constituta sunt, breviter tamen expedienda; vel potius solum indicanda ex c. *licet* h. t. ubi ponuntur novem modi falsandi literas Papales, & sunt seqq. Primum indicium falsi, in literis Apostolicis commissi, est, si falsa bulla falsis literis apponitur. 2. si filum de vera bulla ex toto extrahatur, & per aliud filum immissum falsis literis inferatur. 3. si filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera bulla falsis literis inferatur. 4. cum à superiore parte bullæ altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum falsis inserta reducatur infra plumbum. 5. cum literis bullatis, & redditis, aliquid in eis per rasuram tenuem immutatur. 6. cum charta

Gg

charta

charta artificis dealbatur, & iterum inscribitur. 7. cum charta abolita, & abrasa, alia subtilissima charta conglutinatur. 8. cum non recipiuntur literae de manu Papae, vel Bullatoris. 9. cum falsa litera sub bulla vera projiciuntur.

1091 Ex hoc colliges, scripturam *rasam*, falsam praesumi, & rejici, ut docet Barbosa in cit. c. *licet*. n. 2. & ex *cancellatione* in aliqua scriptura praesumi falsitatem, Farinacius p. 6. q. 151. à n. 31. & *diversitatem manus in scriptura* falsitatem arguere, per Menochium de praesumpt. l. 5. praesumption. 20. à n. 9. Ex Apostillis etiam, seu *additionibus*, praesertim in margine alicujus instrumenti, seu scripturae repertis, arguitur falsitas per Farinacium cit. Not. tamen, quod rescriptum non probetur falsum per rasuram in *loco non suspecto* c. *ex conscientia* 9. h. t. Censetur autem facta in loco suspecto, si sit in *narratione juris, in propriis nominibus judicum, in Annotatione Date, vel Indictionis*, juxta c. *inter dilectos* 6. de fide instrument. & c. *cum venerabilis* 7. de Religios. domibus. Coll. 2. falsas etiam esse literas, saltem praesumptivè, in quibus *Episcopus* vocatur *Filius*; vel inferior, *Frater*; vel uni scribitur in plurali; Nam Papa Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos vocat *Frates*; ceteros autem Reges, & Principes *filios*; Quare falsitas literarum cognoscitur tum in Bulla, filo, & charta, tum in stylo. *Stylus* enim (intellige specialiter probatus à Papa) servatur pro lege, & Judex contra talem stylum judicans, facit litem suam, ac si faceret, & judicaret contra legem. Sic Barbosa in c. *quam gravi* 6. h. t. Stylus tamen contra jus non est observandus. Sic Farinacius Consil. 85. n. 18.

1092 Præterea nota 1. si certum est, rasuram in literis Apostolicis esse factam à *Cancellario*, vel alio est officialibus Curiae, non induci falsitatem, etiam si facta esset in loco suspecto. Sic Fagnan. in c. *final*. h. t. n. 6. quia praesumptio facti cedit veritati; Si autem certum sit eam rasuram esse factam ab impetrante, aut utente illis literis Apostolicis, radentem esse falsarium, etiam si rasura sit modica, unius tantum syllabae, vel literae, ut dicitur cit. c. *licet*, junctâ gloss. V. *Tenuem*; etiam si non sit in loco suspecto, & non nociva, ut notat Abbas hic 4. & Fagnanus n. 6. Denique si sit dubium, à quo facta sit rasio, & in loco non

suspecto (ut in narratione facti) rescriptum non redditur falsum juxta c. *fin*. h. t. secus, si sit in loco suspecto, quo casu praesumitur facta ab impetrante, & litera non valent. Sic Fagnan. n. 15. Sed adverte praedicta procedere, si litera Apostolica tradita sint *aperta*; secus si *clausa*; quia tunc non nocet rasura in quocunque loco facta, nisi character in ea scriptura esset valde difformis, gloss. in cit. c. *licet*. V. *Tenuem*.

Not. 2. Sententiam latam ab eo, qui 1093 jurisdictionem per falsas literas accepit, sive vi falsi rescripti delegatorii, esse ipso jure nullam, ob defectum jurisdictionis, quam falsae literae dare non possunt c. *super eo*, h. t. c. *ad probandum*, de sent. & re judicat. L. *sicut proponi*, 6. C. quomodo, & quando Judex. Et ideo talis sententia executioni mandari non debet, c. *super eo*. Ex quo etiam habetur, merum Executorem posse admittere exceptionem, si obijciatur, sententiam esse nullam, quod lata sit per falsas literas; & suspectum de falsitate, posse capi, & detineri, donec de veritate constet. gloss. in c. *super eo*. V. *executioni*, & Abbas hic à n. 2.

Not. 3. Ut intelligatur casus de *falsificatione manus*, vel sigilli, quam Religiosis Ordinibus reservandum proposuit Clemens VIII. & sexta censura in Bulla coenae; *manuum* vel *sigillum* falsificare, idem valere, atque *characteres, alterius manus factos, vel alienum sigillum effingere*. Sic Percyra in Elucidario n. 1984. Ut autem quis incidat in casum reservatum per falsificationem manus, vel sigilli, Officialis Monasterii, requiri, ut falsitas committatur in *subscriptione* Officialis, sic Castropal. apud Percyram cit. Unde, si literas Officialis falsificares, *dempta illarum subscriptione*, non incideres in reservatum; quia de facto non falsificas manum, vel sigillum. Nam ut ait Castropal. cit. *nomine manus*, subscriptione communiter intelligitur. Accedit, quod litterae fidem non faciant, si nec sunt subscriptae, nec sigillo firmatae. Potest autem etiam committi falsitas in *Sigillo*, si Praelati Sigillo furtivè accepto, vel alio simili aliunde efformato, literae consignentur.

Præterea notat Castropalaus ex Suario 1095 tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 1. c. 18. n. 8. fabricationem sigilli, *similis sigillo Officialis*, etiam pravo animo factam, non esse casum

casum reservatum, quousque literæ eo obsignentur. Quia hæc falsificatio non debet intelligi de sigillo *materiali*, sed de *formali*, scilicet literarum sigillatione. Porro Falsarios literarum Apostolicarum, item falsò fabricantes literas Apostolicas, & falsò signantes supplicationes, in sexta censura bullæ Cœnæ, Suarez de Cens. Disput. 21. S. 1. à n. 44. ita intelligit, ut comprehendant duplicem actionem; alteram quæ est falsificare literas Apostolicas, id est, à sincera veritate radendo, vel addendo, immutare: & falsas literas vero sigillo munire: alteram, quæ est falsarum literarum fabricatio, & gravior, quam præcedens: & ideo gravius punitur extensâ poenâ ad fautores & defensores.

ARTICULUS. III.

De poenis statutis in falsantes literas Apostolicas.

¹⁰⁹⁶ Jure Canonico literas Apostolicas falsantes, sunt ipso jure excommunicati, cum suis fautoribus, & defensoribus, c. ad Falsariorum 7. h. t. ubi hæc poena extenditur ad scienter utentes ejusmodi falsis literis, eo tamen discrimine, ut si utentes sint Clerici, non sint excommunicati, sed priventur officiis, & beneficiis; Si autem Clerici ipsi dictas literas falsificent, ipso jure officiis privati sunt c. ad Falsariorum, ubi etiam dicitur ejusmodi falsantes esse degradandos & tradendos Curia seculari; puniendos poenis legalibus.

¹⁰⁹⁷ Not. autem r. poenas hujus Canonis afficere solum eos, qui falsant literas *Papæ*, non autem aliorum; quia clarè loquitur tantum de literis *Apostolicis*; & licet textus loquatur de *exercitibus* vitium falsi (ex quo aliqui volunt, non sufficere *unicum actum*) verius tamen esse oppositum; quia verbum *exercere*, etiam in dispositione poenali, verificatur in unico actu, ut patet ex *§. item lex Julia*, de adulteriis, Instit. de publicis judiciis. Farinacius cit. q. 151. à n. 31.

¹⁰⁹⁸ Not. 2. crimen falsi à Clerico commissi in literis Papalibus esse unum ex tribus casibus, in quibus de jure communi degradatur, & traditur Curia seculari, non expectatâ ejus incorrigibilitate. Sic Farinacius n. 4. Sed adverte ex Pirhing hic n. 25. §. *veram* poenam infligi Clericis solum illis, qui *per se* falsitatem exercent, Tom. V.

ut patet ex textu. Porro prædicta poenæ non extenduntur ad impetrantes literas subreptitias, vel obreptitias. Barboza in c. 7. h. t. n. 5. Et in dubio quis falsitatem in litteris deprehensam commiserit? non præsumi commissam ab impetrante tales literas, si cognitâ falsitate iis uti destitit. c. *accedens* 8. h. t. ibi: *cum præsumi non debeat, quòd pro talibus literis, quæ facillè possunt obtineri, fraudem quis commiserit falsitatis, nec literis usus est, postquam eas falsas esse, cognovit;* juncta Gloss. in casu.

ARTICULUS IV.

De crimine falsi in aliis instrumentis.

¹⁰⁹⁹ Non est dubium, Notarium, qui conficit falsum instrumentum, falsarium esse, & ut talem puniri. 2. Eum, qui scienter producit tale instrumentum, vel eo utitur. L. *Majorem*. 4. C. ad Leg. Cornel. de falsis; 3. Si quid addat, quod verum non est; Sic Jul. Clar. §. *Falsum*. n. 19. vel si addat solennitates in instrumento, ut aliquid conficiat in re illicita, extra casus jure permisso. Similiter, ut falsarius puniendus est, qui testamentum, codicillum, vel aliud instrumentum, aut literas publicas, vel privatas, & ad aliud spectantes immutat, lacerat, vel comburit, delevit, dolosè celavit, vel suppressit L. 1. & 2. ff. ad Leg. Cornel. de falsis L. *licet* C. eodem. Item ille, qui se, vel illum, quem in sua potestate habet, in alieno testamento heredem, vel legatarium scribit L. 1. & 15. ff. ad Leg. Cornel. eodem.

Præter hæc notandum, falsarium esse, & ut talem puniri eum, qui alienum chirographum imitatus fuit. L. 23. ff. eod. qui rationes, tabulas, aut instrumentum aliquod rasurâ falsavit, aut signum amovit, L. 1. ff. eodem; qui signum adulterinum, seu falsum fecit, vel sculpsit, ac eodem literas sigillavit, L. 30. ff. eodem. Specialiter autem constitutum est, ut incidat in crimen falsi, qui aperit testamentum clausum, L. 2. ff. h. t. qui verò literas alienas, clausas, dolosè, cum alterius injuria ac damno aperit ac legit, crimen quidem falsi committit, ut ait gloss. in c. *cum olim* de offic. Judic. deleg. V. *Signatus* tamen punitur; cum ex eo non pervertatur veritas. Sylvester. V. *Falsarius*. q. 1.

Crimen falsi etiam committitur falsando

Gg 2

1101

falso sigillum Principis, juxta dicta in præced. Talis autem, si Clericus sit 1. deponitur verbaliter, c. 2. de poenis in 6. 2. Notatur impresso charactere, aliis in terrorem, glossâ hîc V. *characterem*. 3. Mititur in exilium; Abbas hîc n. 3. Committitur etiam, *falsando monetam*, quod fit si quis privatâ suâ autoritate, sine Imperatoris concessione, monetam cudit, licet aliàs probam, ac justî ponderis, appressâ figurâ seu signo Principis, qui illam cudi non fecit. Magis autem falsatur, si cendantur nummi falsi, ut stannei, vel cu-

prei, vel admixto metallo minoris valoris, vel tingendo, ut referant similitudinem argenti, vel radendo, vel vitiatam extendendo, &c. de quibus Julius Clar. *f. Falsum*. à n. 27. Si quis autem per errorem accipit monetam falsam, & adulteram, non propterea illi, citra peccatum licet, eam in alterum transferre, ut docet Petrus Navarra de restitut. l. 3. c. 1. n. 3 12. Zoësius hoc tit. n. 3. nam error suos tenere debet Authores, non autem alteri nocere.

QVÆSTIO XXI. IN TITULUM XXI. DE SORTILEGIIS.

1102

Sortilegia, seu *sortes* in genere dicuntur, cum aliquid eo sine fit, ut ejus eventu considerato, vel eveniat aliquid, vel occultum innotescat. Azor p. 1. L. 9.

c. 21. Sed juxta S. Thomam 2. 2. q. 95. a. 1. apud Gonzalez in c. 1. h. t. n. 8. *sortilegium* est, usurpare modo indebito prænuntiationem futurorum eventuum; id, quod est propriè juxta illud Isaïæ c. 42. *annuntiate, quæ ventura sunt, & sciemus, quia dñi estis vos*. Unde *sortilegium*, seu *divinatio* teste D. Hieronymo super Michæam, c. 3. *semper in malam partem accipitur*, & cit. D. Thomas a. 2. docet, *esse speciem superstitionis*, quod per illam homo ad aliquid cognoscendum assumat auxilium dæmonum, saltem tacitè, illum invocando, quatenus isti se ingerunt vanis inquisitionibus futurorum, ut mentes hominum implicent vanitate, quidquid enim procedit ex pacto, seu societate dæmonum, superstitiosum est, teste D. Augusti, l. 2. de doctrina Christi c. 20. præsertim, cum hoc studium ducat ad idololatriam, ut ait D. Clemens Constitut. Apostolic. c. 7.

1103

Ex sine intento per sortes, aliæ sunt *divinatoriæ*, aliæ *consultoriæ*. Sortes divinatoriæ sunt, ad futurum, vel occultum aliquid, quod naturaliter sciri non potest, cognoscendum. Hæ sortes superstitiosæ sunt, & omnino illicitæ, ut dicitur cap. *Si quis episcopus c. sortes* cum tribus sequen-

tibus c. *Episcopi* 26. q. 5. & c. 1. h. t. (ibi: *id tamen gravissimum fuit*) sive hæc sortilegia fiant invocatione dæmonum; sive codicibus, ut faciunt legentes aliquos versus psalterii; sive alio modo; quia revera sunt medium vanum, & profus inutile ad eum finem; & c. *si quis Clericus*, ead. causa, & quæst. ubi etiam in ejusmodi sortilegos aliæ poenæ statuuntur.

Nec obstat, sortibus divinatoriis quandoque usos varios, etiam sanctos, quorum exempla refert Gonzalez in c. 1. h. t. n. 5. 2. quod sortilegia non sint ab intrinseco mala; cum in quibusdam circumstantiis licitè facta sint, ut exponit idem à n. 5. cit. 3. quia sæpè continent solum vitium curiositatis, ut exponit D. Thomas 2. 2. q. 167. a. 1. Nam *ix*. nos loqui de sortilegiis, de prænuntiationibus futurorum *modo indebito*, seu *superstitioso*, qui communiter intervenit, præsertim apud simplices; quales non fuerunt apud sanctos Viros, qui speciali DEI instinctu, & Spiritûs Sancti monitione operati sunt, ut refert D. Augustinus supr. citatus; ex quo patet ad primum, ad secundum vero *sortilegium divinatorium*, non factum *divinativè*; sed solum inquirendo à DEO, ac ejus revelatione, prænuntiationem futuri, non esse intrinsecè malam; neque nos de hoc loqui; sed factum *divinativè*, nimirum cum indebita usurpatione cognitionis divinæ, hoc est, inquirendo prænuntiationem futuri, unde prænosci non potest; & hæ